

II. GOSPODARSKI KRITERIJI

1. UVOD

Ovaj dio Nacionalnog programa Republike Hrvatske za pridruživanje Europskoj uniji 2004. sadrži (i) procjenu napretka RH u provođenju gospodarskih reformi koje predstavljaju osnovu za ispunjavanje kriterija iz Kopenhagena te (ii) prioritete koje je u narednom razdoblju potrebno ostvariti na planu uspostavljanja tržišnog gospodarstva odnosno jačanja konkurentnosti. Iskustva srednjoeuropskih država pokazuje da samo one države koje su poduzele potrebne gospodarske, političke i institucionalne reforme mogu uživati koristi od EU integracija kao što su povećani trgovinski tokovi i izravna strana ulaganja.

S obzirom da priključivanje Europskoj uniji kao strateški cilj RH podrazumijeva efikasnu pripremu i prilagodbu hrvatskog gospodarstva, nužno je prilikom operativne razrade i provedbe gospodarske, socijalne i ostalih relevantnih segmenata razvojne strategije imati u vidu ciljeve zacrtane u jednom od izuzetno važnih strateških dokumenata Europske unije, a to je Agenda iz Lisabona. RH je prepoznala da je ulaganje u ljudske potencijale nužan preduvjet za stvaranje suvremenog gospodarstva utemeljenog na znanju. Osposobljene, inovativne i kreativne osobe primaran su razvojni resurs današnjice. Provedba reformi obrazovnog i znanstvenog sustava, njihovo povezivanje s gospodarstvom i usklađivanje s međunarodnim kriterijima uspješnosti, poticanje poduzetništva i inovativnosti trebali bi ubrzati gospodarski rast i razvoj, pri čemu oslanjanje na vrijednosti i principe EU zacrtane Lisabonskom strategijom mogu doprinijeti izgradnji nove kvalitete.

2. SREDNJOROČNI CILJEVI GOSPODARSKE POLITIKE RH

Kako bi se proces tranzicije RH prema modernom tržišnom gospodarstvu uspješno privodio kraju jedan od najvažnijih zadataka je održavanje stabilnog makroekonomskog i institucionalnog okruženja koje će omogućiti jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Hrvatska konkurentnost u mnogome ovisi o daljnjoj liberalizaciji trgovine, stranim i domaćim ulaganjima, završetku procesa privatizacije, podizanju standarda i kvalitete roba i usluga uključujući i turizam, uvođenju novih tehnologija, povećanju produktivnosti, stvaranju povoljne klime za ulaganja, reformi pravosuđa, reformi državne uprave, rastu udjela visokoobrazovane i kvalificirane radne snage, stvaranju i produbljivanju učinkovitih financijskih tržišta te o visokokvalitetnoj i rentabilnoj infrastrukturi. Bez obzira na činjenicu da je RH učinila dosta napora te postigla značajan napredak na ovim područjima, potreban je daljnji napredak u provođenju reformi kako bi se težnja RH, da se uspješno integrira u unutarnje europsko tržište, i ostvarila.

Visokokonkurentno europsko tržište zahtijeva dobro usredotočene programe izobrazbe i visokog obrazovanja koje tvrtkama nude kvalificirano osoblje s odgovarajućim vještinama za ekonomiju zasnovanu na znanju u kojoj je rast potaknut inovacijama. Ako pođemo od činjenice da je u suvremenom tržišnom gospodarstvu najvredniji ljudski kapital, pred RH se između ostalih postavlja nužnost reforme visokog obrazovanja.

Osnovni strateški izazovi i odgovori ekonomske politike u slijedećih desetak godina utvrđeni su u Strategiji razvitka «Hrvatska u 21. stoljeću», koju je usvojio Hrvatski sabor (Narodne novine, 145/2002). VRH je u skladu sa Strategijom razvitka utvrdila zadatke, smjernice i mjere ekonomske politike koje su sadržane u Memorandumu o ekonomskoj i fiskalnoj politici između Vlade Republike Hrvatske i Međunarodnog monetarnog fonda iz prosinca 2002. godine, te Fiskalnim projekcijama za razdoblje 2003. - 2005. godine prihvaćenim od Hrvatskog sabora povodom donošenja proračuna Republike Hrvatske za 2003. godinu. Na području makroekonomske politike poduzimati će se mjere u skladu s dugoročnim ciljevima

utvrđenim u dugoročnoj strategiji gospodarskog razvitka «Hrvatska u 21. stoljeću» i zadacima razvojne etape u 2004. godini.

Strateški gospodarski ciljevi Vlade RH u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju su:

- **porast zapošljavanja**
- **porast životnog standarda**
- **održivi gospodarski rast i razvoj**
- **jačanje konkurentnosti gospodarstva**

U cilju ubrzanja razvoja, smanjenja nezaposlenosti te približavanja standardima razvijenih zemalja osim uloge države u stvaranje tržišnog gospodarstva gospodarski rast i razvoj zemlje uvelike ovisi i o aktivnosti velikih i malih poduzetnika te o povjerenju potrošača. Zadatak i uloga države svodi se na stvaranje povoljnih uvjeta za poslovanje poduzetnika kao i na uklanjanje svih prepreka za normalni i nesmetani razvoj gospodarstva. S time da bi sve mjere gospodarske politike trebali uzimati u obzir doprinos jačanju opće konkurentnosti gospodarstva i rastu produktivnosti.

3. GOSPODARSKI KRITERIJI IZ KOPENHAGENA

Proces integriranja Hrvatske u Europsku uniju trebao bi se u srednjoročnom razdoblju pozitivno odraziti na jačanje konkurentnosti Hrvatske. To bi trebala biti posljedica prilagodbi u odnosu na gospodarske i pravne kriterije iz Kopenhagena a proizlazi iz uspješnog provođenja reformi. Gospodarski kriteriji za integriranje u EU uključuju dva aspekta: (i) djelotvorno tržišno gospodarstvo i (ii) sposobnost suočavanja s konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije. Spomenuti kriteriji za Hrvatsku znače nužnost podizanje razine konkurentnosti kako bi se gospodarstvo moglo suočiti i nositi s tržišnim snagama EU.

Mjere gospodarske politike koje su poduzimane u Republici Hrvatskoj na početku procesa tranzicije s ciljem razvoja otvorenog tržišnog gospodarstva, primarno su se odnosile na liberalizaciju cijena i vanjskotrgovinskog sustava, uspostavu valutne konvertibilnosti, financijsku stabilnost, ubrzanje procesa privatizacije, prvenstveno malih i srednjih poduzeća, bankarskog sustava i telekomunikacija, dogradnju tržišta rada s ciljem snižavanja jediničnih troškova rada i smanjivanja nezaposlenosti, efikasnu politiku zaštite tržišnog natjecanja, razvitak ukupnog makroekonomskog i institucionalnog okruženja za tržišno orijentirano gospodarstvo. U sadašnjem trenutku izazovi jačanja konkurentnosti postavljaju pred ekonomsku i ukupnu razvojnu politiku zahtjev za kvalitetnom razradom instrumentarija i mjera, koje će se mijenjati i prilagođavati prema uvjetima i promjenama na domaćem i inozemnom tržištu. Nadalje, pred hrvatsku se Vladu, pored provođenja mjera ekonomske politike u cilju podizanja konkurentnosti, postavlja i nužnost reforme javne uprave i pravosuđa.

3.1. Postojanje djelotvornog tržišnog gospodarstva i strukturne reforme

Djelotvorno tržišno gospodarstvo predstavlja prvi gospodarski kriterij iz Kopenhagena, a on obuhvaća slijedeće:

- *postignuta makroekonomska stabilnost uključujući adekvatnu stabilnost cijena, održive javne financije i bilancu plaćanja s inozemstvom*
- *postojanje ravnoteže ponude i potražnje utemeljene na slobodnom djelovanju tržišnih snaga te liberalizacija cijena i trgovine,*

- *uklanjanje značajnih zapreka za ulazak i izlazak s tržišta (u smislu otvaranja novih poduzeća ili stečaja postojećih),*
- *postojanje zakonodavnog sustava, uključujući regulaciju prava vlasništva, primjenjivi zakoni i ugovori,*
- *konsenzus o ključnim pitanjima gospodarske politike, i*
- *dovoljno razvijeni financijski sektor za usmjeravanje štednje u produktivna ulaganja.*

Makroekonomsko stanje karakteriziraju **visoke stope rasta BDP-a** uz istovremeni porast zaposlenosti i makroekonomsku stabilnost. Neočekivano snažan rast domaće potražnje dao je značajan poticaj rastu realnog BDP-a u 2002. godini koji je dosegnuo 5,2%. Takav rast domaće potražnje bio je potaknut većom potrošnjom stanovništva pod utjecajem kreditne ekspanzije i rastućom investicijskom potrošnjom zbog ulaganja u izgradnju prometne infrastrukture, što je istovremeno uzrokovalo porast uvoza i širenje deficita tekućeg računa platne bilance. Tijekom 2003. ekonomska aktivnost hrvatskog gospodarstva unatoč slabostima zabilježenim u svjetskim gospodarstvima ostala je snažna tako da se predviđa rast realnog BDP-a od 5%.

Deleted: ¶

BDP po glavi stanovnika¹ u 2002. godini iznosi 5099 USD (5411 EUR), a u 2003. se predviđa da će porasti na 6228 USD (5709 EUR), što je više nego u nekim državama pristupnicama EU.

Stabilnost cijena, koja predstavlja glavni cilj djelovanja Hrvatske narodne banke (HNB), nastavljena je u 2002. i prva tri tromjesečja 2003. godine. Prosječna godišnja stopa rasta cijena na malo je u 2002. godini iznosila 2,2%, da bi u prvih osam mjeseci 2003. godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine bila smanjena na 1,4%. Na kretanje cijena utječe stabilan tečaj kune prema euru, koji je tijekom 2002. godine, kao i u prva tri tromjesečja 2003. godine zabilježio tek manje oscilacije, te još uvijek prisutni učinci jačanja konkurencije u domaćoj maloprodaji zbog otvaranja trgovinskih centara i liberalizacije vanjske trgovine.

Unatoč ostvarenoj stabilnosti cijena, u 2002. godini stvorila se vanjska neravnoteža koja se očitovala u **visokom deficitu tekućeg računa platne bilance** na razini od 7,1% BDP-a. Povećanju ukupnog uvoza najviše je doprinio rast uvoza cestovnih vozila, ali je značajan bio i doprinos uvoza različitih industrijskih strojeva, što odražava utjecaj porasta investicija. Uzrok neravnoteže predstavljalo je ubrzanje kreditne aktivnosti banaka u toj godini. Plasmani banaka su u 2002. godini porasli 30,0%, pri čemu su krediti stanovništvu povećani 42,8% a krediti poduzećima 22,7%. Kreditna aktivnost poslovnih banaka u početku je bila potaknuta priljevom strane efektivne u poslovne banke potkraj 2001. godine zbog uvođenja eura, ali su u drugoj polovici 2002. godine domaći izvori bili nedostatni za financiranje tako snažne kreditne ekspanzije pa banke sve više pribjegavaju zaduživanju u inozemstvu radi domaćeg financiranja. To se zaduživanje odrazilo i u porastu ukupnog inozemnog duga koji je na kraju 2002. godine premašio iznos od 15 milijardi USD, što je predstavljalo 68% bruto domaćeg proizvoda i odgovara porastu od 10 postotnih bodova u odnosu prema udjelu zabilježenom krajem 2001. godine.

Snažnom kapitalnom priljevom doprinijelo je i **restrukturiranje bankarskog sustava** i ulazak stranih banaka. Strano vlasništvo poslovnim bankama omogućuje lakše pribavljanje jeftinijeg inozemnog kapitala pogodnog za plasiranje na hrvatskom tržištu. Strano je vlasništvo donijelo porast konkurentnosti i efikasnosti banaka, kao i poboljšanje kvalitete bankovnih proizvoda i usluga. Također, strane banke koje su osnovane *de novo* imaju bolju kvalitetu aktive, ali je njihova aktiva rasla brže od aktive ostalih banaka što je doprinijelo kreditnoj ekspanziji. Budući da je slična kreditna ekspanzija već bila zabilježena sredinom

¹ Prema zadnjem raspoloživom podatku za 2001. godinu, hrvatski je BDP izražen putem pariteta kupovne moći iznosio 9380 USD što predstavlja 37,2% prosjeka EU-15.

devedesetih, i također je bila uzrokovana povećanjem ponude, to ukazuje da su na kretanje kredita utjecali prvenstveno faktori na strani ponude. Pritom je, nakon desetljeća ograničenog pristupa kreditima, kod sektora stanovništva prisutna relativna cjenovna neelastičnost potražnje za kreditima.

Privatizacija bankovnog sektora u Hrvatskoj uglavnom je završena još 2000. godine. Početkom 2002. privatizirana je još jedna od tri državne banke, a planovi za privatizaciju Hrvatske poštanske banke i Croatia banke su u izradi.

Produblјivanje deficita platne bilance i **rast inozemne zaduženosti** mogli bi u srednjem roku negativno utjecati na makroekonomsku stabilnost, pa je središnja banka na početku 2003. godine donijela odluke koje bi trebale doprinijeti usporenju kreditne ekspanzije i manjem inozemnom zaduženju poslovnih banaka. S druge strane, kreditna je ekspanzija nesumnjivo doprinijela i produblјivanju financijskog sektora.

S ciljem dugoročnog smanjenja inozemne zaduženosti države, zaustavlja se rast udjela inozemnog javnog duga u BDP-u, koji će u prosincu 2003. g. iznositi oko 31% BDP-a. Stvorit će se uvjeti za smanjivanje tog udjela u idućim godinama, tako da će 2007. g. iznositi 25% BDP-a.

Mjere monetarne politike s početka 2003. godine, koje su spomenute, odnose se na penaliziranje prekomjernog rasta kreditne aktivnosti i na propisivanje minimalne potrebne devizne likvidnosti. Te su administrativne mjere dale određene rezultate. Poslovne banke, na koje su mjere HNB-a bile izravno usmjerene, prilagodile su svoju poslovnu politiku, restrukturirale aktivu, te usporile rast plasmana. Tako su plasmani banaka nebankovnom sektoru u prvih 8 mjeseci 2003. godine povećani za 9,5%, čime je godišnja stopa rasta plasmana smanjena s 30,0%, koliko je iznosila na kraju prošle godine, na 19,8% krajem kolovoza 2003. godine. Usporenje kreditne aktivnosti banaka nadomjestile su djelomično leasing kompanije, koje su u 2003. godini, uz vanjsko zaduživanje, ubrzale odobravanje zajmova u Hrvatskoj (prvenstveno za automobile). Tako je nastavljeno produblјivanje **vanjskotrgovinskog deficita** koji je u prvih 7 mjeseci ove godine povećan 18,7%, po stalnom tečaju, u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Snažan priljev inozemnog kapitala, koji potiče domaću potrošnju i uvoz, posljedica je snažnijeg ekonomskog rasta i viših kamatnih stopa u Hrvatskoj nego u inozemstvu (prvenstveno državama Europske unije odakle dolazi većina kapitala). Kapitalni priljevi direktno utječu na rast inozemnog duga koji je u prvih sedam mjeseci povećan za gotovo četvrtinu.

HNB je u rujnu dodatno zaoštrila monetarnu politiku povećanjem kuskog udjela izdvajanja obvezne pričuve na devizne izvore, čime je nastavljena politika povlačenja viškova likvidnosti koja traje kroz cijelu 2003. godinu. Smanjivanje strukturnog viška likvidnosti doveo je do povećanja kamatnih stopa na tržištu novca u kolovozu i rujnu. HNB će imati složene zadaće zbog još uvijek relativno visokog deficita proračuna opće države i visokog deficita tekućeg računa bilance plaćanja praćenog istovremenim snažnim kapitalnim priljevima.

Udio javnog duga u BDP-u porast će od 52%, koliko će iznositi u prosincu 2003. g. na 53-54% u prosincu 2004. g.². U narednim godinama radi smanjivanja proračunskog deficita, smanjivat će se taj udjel, tako da će u 2007. g. iznositi 47% BDP-a.

U cilju rješavanja gospodarskih pitanja u sklopu priprema RH za pridruživanje EU Ministarstvo financija izradilo je Fiskalne projekcije za razdoblje 2004. – 2007. Osim toga izrađene su Smjernice za proračun 2004. godine, u skladu s višegodišnjim fiskalnim projekcijama, a predlažu rješenja aktualnih zadaća u 2004. godini. Smjernice su u potpunom

---

² Na postizanje ovog cilja će imati utjecaj i realizacija privatizacijskih prihoda tijekom 2004. godine.

suglasju s novim Zakonom o proračunu usvojenim u travnju 2003. godine. Slijedom odredbi Zakona po prvi put će državni proračun konsolidirati agencije kao što su Hrvatske auto-ceste, Hrvatske ceste, Hrvatski fond za privatizaciju i DAB.

Prema planu proračuna za 2004. godinu, prosječne plaće državne uprave trebaju rasti kao i u privredi, tj. oko 4-4.5%. Međutim, zahvaljujući prvenstveno daljnjem smanjivanju brojnog stanja u MORH-u, masa plaća za državnu upravu i javne službe ostat će neizmijenjena u usporedbi s 2003. g. U državnoj upravi, bez MORH-a, za porast prosječnih plaća 4-4.5%, osnovna je pretpostavka smanjiti broj zaposlenih za 1%, što implicira temeljitu reformu državne uprave. U skladu s obvezama preuzetim u SAL programu (Svjetska banka) ukupni iznos subvencija neće se povećavati. Transferi građanima, mirovine i drugi socijalni rashodi trebaju rasti 4,5%. Kapitalni rashodi rastu 1,4%, s time da će rashodi za razvojne projekte imati prioritet, a rashodi za neproduktivne investicije biti reducirani.

Vlada je osobito posvećena **financijskoj konsolidaciji javnog sektora**. U državnim se financijama nastavlja smanjivanje udjela rashoda opće države u BDP-u i to s 56,2% u 1999. na 49,7% u 2003. godini. U 2004. godini udio opće države u BDP-u trebao bi se smanjiti na 48,7%. To je još uvijek previsok udio. Za jače smanjivanje rashoda opće države otežavajuća je okolnost visina otplate javnog duga, kako inozemnog, tako i domaćeg. Radi toga, udio konsolidirane središnje države (zajedno s izvanproračunskim fondovima) smanjit će se neznatno s 41,0% u 2003. na 40,4% u 2004. godini.

Osim na racionalizaciji državne potrošnje, naglasak je stavljen i na učinkovitost ubiranja prihoda države i **borbu protiv sive ekonomije**. Uključivanje aktivnosti na sivom tržištu u porezni sustav planira se novim zakonima o poreznom obuhvaćanju svih vrsta rada (npr. ugovora o djelu), reduciranjem gotovinskih transakcija, uvođenjem imovinskih kartica, efikasnijom organizacijom, jačanjem odgovornosti i pojačanim djelovanjem inspeksijskih službi.

Privatizacija velikih industrijskih poduzeća provodi se na način da se neka od njih restrukturiraju prije privatizacije (INA, HEP, Končar-elektroindustrija, TLM, Đuro Đaković), a neka se privatiziraju u cjelini s tim da se očekuje njihovo restrukturiranje kroz proces privatizacije (Željezara Split).

Dvije najveće energetske tvrtke su dionička društva u državnom vlasništvu (INA- Industrija nafte i HEP d.d.). Distribucija prirodnog plina, čiji su vlasnici lokalne zadruge i maloprodaja naftnih prerađevina, kao i distribucija tekućeg plina dijelom su u privatnom vlasništvu. VRH i mađarski MOL su u srpnju 2003. potpisali ugovor o kupoprodaji 25% plus jedne dionice INA-a u skladu sa Zakonom o privatizaciji INA-e u iznosu od 505 milijuna USD. U tijeku je i restrukturiranje HEP d.d. u cilju djelomične privatizacije. Vlada namjerava započeti njegovu privatizaciju u 2004. sukladno Zakonu o privatizaciji Hrvatske elektroprivrede d.d. (NN 32/2002) iako će mreža za prijenos električne energije (kao i JANAF) ostati u vlasništvu države.

Najveću prepreku privatizaciji velikih industrijskih poduzeća i dalje predstavlja njihova visoka zaduženost, kumulirani gubici i vrlo često višak zaposlenika. Privatizacijom se pokušavaju naći rješenja ovih problema, no budući da je država najveći vlasnik u ovim društvima, a najčešće i najveći vjerovnik, otvoren je prostor za dogovore s investitorima koji mogu ubrzati i poboljšati privatizaciju.

VRH je protekle tri godine donijela programe restrukturiranja u dva sektora i to u brodogradnji i agroindustrijskom kompleksu, ocjenjujući da su ova dva sektora od posebnog interesa za nacionalnu ekonomiju, zbog broja zaposlenih u tim sektorima, multiplikativnih efekata na ukupno gospodarstvo kao i na izvoz. Također, VRH je dijelom konsolidirala i metalski

kompleks ocjenjujući njihovo značenje na ukupno gospodarstvo i njihove izvozne potencijale uz uvjet modernizacije.

Trenutno se u portfelju Hrvatskog fonda za privatizaciju (HFP) vodi ukupno 1.133 društava, pri čemu se u njegovom većinskom vlasništvu nalazi svega 162 društva dok je 971 društvo praktično privatizirano obzirom da HFP raspolaže s manje od 50% udjela u tim društvima.

U tijeku je i proces **privatizacije poljoprivrednog zemljišta**³. U RH je raspoloživo 3,3 milijuna hektara poljoprivrednog zemljišta od čega je 34% u vlasništvu države. Proces privatizacije poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države odvija se usporeno zbog nesređenog i neažuriranog zemljišno-knjižnog stanja i neusklađenosti gruntovnice i katastra sa stvarnim stanjem. Proces sređivanja zemljišno-knjižnog stanja zahtjeva dulje vremensko razdoblje i znatna financijska sredstva.

Denacionalizacija državnog zemljišta je kompleksan proces te se odvija vrlo sporo. Veliki problem u procesu privatizacije, ali i u korištenju državnog poljoprivrednog zemljišta, jesu velike površine najplodnijeg poljoprivrednog zemljišta koje se još uvijek nalaze pod minama, naročito u Hrvatskom podunavlju.

Jedan od najvažnijih ciljeva gospodarske politike ostaje rast **zapošljavanja**. Trend opadanja broja nezaposlenih osoba s kraja 2002. nastavljen je i tijekom 2003. godine. Između ostaloga, na pad nezaposlenosti svakako je utjecala primjena novog Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti donesenog u srpnju 2003. godine te pravilnika koji iz tog zakona proizlaze.

Hrvatski zavod za zapošljavanje od siječnja 2003. godine izrađuje prvi Nacionalni akcijski plan zapošljavanja (NAPZ), koristeći smjernice Europske strategije zapošljavanja kao podlogu, kojim će se pokušati odgovoriti na svaki od identificiranih problema. Izrada NAPZ-a je u završnoj fazi. Osim toga, tijekom 2003. godine nastavljeno je i s provođenjem Programa⁴ poticanja zapošljavanja usvojenog 2002. godine. Do 31. kolovoza 2003. godine u okviru Programa zaposleno je 33.748 osoba⁵.

Cilj je da se krajem 2004. godine broj nezaposlenih smanji ispod 300.000.

Cijene roba i usluga u Republici Hrvatskoj formiraju se slobodno prema uvjetima tržišta. Međutim, postoje izuzeća za pojedine gospodarske djelatnosti u kojima formiranje cijena još uvijek, u cilju sprečavanja pojave monopola i zaštite potrošača, posebno onih s niskim dohotkom, kontroliraju državna tijela, na nacionalnoj ili lokalnoj razini. Jednako tako, na cijene proizvoda i usluga koje se, u svrhu zaštite potrošača još uvijek kontroliraju, više će nego do sada moći utjecati potrošači primjenom novog Zakona o zaštiti potrošača od 8. rujna 2003., koji sadrži pravila i odredbe koje se odnose na zaštitu gospodarskih interesa

³ Proces privatizacije je decentraliziran i provodi se na razni općina i gradova koji prethodno pripremaju Program raspolaganja državnog poljoprivrednog zemljišta. Ovim programima lokalna tijela utvrđuju načine raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem, odnosno koje površine državnog poljoprivrednog zemljišta će se staviti u prodaju, a koji dio će se dati u zakup ili koncesiju.

⁴ Program je u operativnoj provedbi do 31. prosinca 2003. godine dok će se financijske obveze po ugovorima o sufinanciranju zapošljavanja temeljem Programa izvršavati u razdoblju do 2006. godine. Daljnju provedbu Programa i uvjete provedbe donijet će Vlada Republike Hrvatske temeljem Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja.

⁵ Provedbom navedenih šest programa kroz dvogodišnje razdoblje do 31.12.2003. godine planiralo se zapošljavanje i obrazovanje 36.772 osobe. Predviđenom dinamikom zapošljavanja planiralo se u 2002. godini zaposliti 14.029 osoba, a zaposlilo se 16.998 osoba što je 21 % više u odnosu na planirano. U 2003. godini planirano je zapošljavanje 22.725 osoba, a u razdoblju od 01. siječnja do 31. kolovoza 2003. zaposleno je 16.930 osoba, što je 74,5 % od planirane realizacije Programa u 2003. godini. Za provedbu Programa poticanja zapošljavanja ukupno je planirano 1.229.007.252 Kn do kraja 2006. godine, od čega je za 2002. godinu planirano 178.772.378 Kn, a isplaćeno 61.768.524,60 kuna. U 2003. godini planirano je 572.522.117,00 kuna, do 31.08.2003. isplaćeno je 187.748.958,18 kuna.

potrošača kada se radi o javnim uslugama koje se pružaju potrošačima (električna energija, plin, javne telekomunikacijske usluge, poštanske usluge, itd.).

Vanjskotgovinska politika RH temelji se na načelima slobodne trgovine. To se odražava članstvom u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, SSP-om, odnosno Privremenim sporazumom o trgovinskim i s njima povezanim pitanjima i nizom ugovora o slobodnoj trgovini, najveći dio vanjske trgovine RH odvija se sukladno načelima slobodne trgovine. Republika Hrvatska primjenjuje preferencijalne ugovore u trgovini s ukupno 31 europskom zemljom (bilateralno, EFTA, CEFTA, EU). Ugovor o slobodnoj trgovini sa Srbijom i Crnom Gorom potpisan je u prosincu 2002. godine i ratificiran 7. svibnja 2003. godine u Hrvatskom saboru, no međutim još se ne primjenjuje budući ga nije ratificirala Srbija i Crna Gora. Pregovori o ugovoru o slobodnoj trgovini s Republikom Moldovom su u tijeku. Liberalizacija trgovine s Češkom, Slovačkom, Mađarskom i Bugarskom slijedi model CEFTA lista, sa Slovenijom se primjenjuje modificirani CEFTA model, dok je s Poljskom i Rumunjskom dogovoren razmjerno mali stupanj liberalizacije trgovine kroz bilateralne liste koncesija. Udio vanjskotrgovinske robne razmjene RH iznosi oko 75% njenog BDP-a.

Tržište kapitala u RH nedovoljno je razvijeno iz više razloga. Naime, model privatizacije nije dao dovoljan poticaj razvoju tržišta, a tendencija povećanja kapitala na dug i bankovni zajmovi još uvijek su dio mentaliteta. Nedostatak domaće štednje i ograničena količina slobodnih sredstava nije išla u prilog živosti i likvidnosti tržišta kapitala. Također, izdavanje vlastitih dionica se u praksi nije prepoznalo kao alternativan izvor financiranja poduzeća. Zbog nedostatka postojanja kvalitetnih dionica (I kotacija), institucionalni ulagači su uglavnom bili ograničeni na ulaganje u državne obveznice te bi uvrštavanje velikih poduzeća kao što su INA i Hrvatske telekomunikacije bilo od velike koristi.

Zakon o tržištu vrijednosnih papira (N.N. 84/02.) obvezao je sva dionička društva koja imaju više od 100 dioničara te temeljni kapital veći od 30.000.000,00 kuna na uvrštenje svih svojih dionica u kotaciju javnih dioničkih društava i to najkasnije do 25. srpnja 2003. godine. 16. siječnja 2002. Komisija za vrijednosne papire donijela je odluku kojom potvrđuje Pravila uvrštenja u Kotaciju javna dionička društva Zagrebačke burze. U Kotaciji javnih dioničkih društava na Varaždinskoj burzi na dan 03.11.2003.g uvršteno je ukupno 121 društvo.

Na dan 30. lipnja 2003. u Hrvatskoj je poslovalo sedam obveznih **mirovinskih fondova** čija vrijednost ukupne imovine iznosila 3,3 milijarde kuna i jedan dobrovoljni fond čija vrijednost imovine iznosi 7,6 milijuna kuna. Od dana 19. rujna 2003. obvezna mirovinska društva Erste i Helios pripojena su Adriatic Investu te su osobni računi i imovina osiguranika ovih mirovinskih fondova preneseni u Plavi fond. Slijedom navedenih izmjena u RH trenutno posluje pet obveznih mirovinskih fondova.

Unatoč zakonskim ograničenjima glavni razlog ulaganja 79% imovine obveznih mirovinskih fondova u obveznice Republike Hrvatske je nedovoljno razvijen korporativni segment tržišta kapitala, što se posebice odnosi na tržište dionica⁶. Domaće tržište korporativnim obveznicama također je nerazvijeno, no nadziru se određeni pozitivni trendovi⁷.

⁶ Ukupna tržišna kapitalizacija društava u prvoj kotaciji Zagrebačke burze je na dan 30. lipnja 2003. iznosila 9,5 milijardi kuna.

⁷ Tijekom 2002. pojavila su se prva manja domaća izdanja obveznica trgovačkih društava (Belišće d.d. i Plava laguna d.d.) ukupne nominalne vrijednosti 29 milijuna eura. Osim navedenih društava korporativne obveznice su izdali Bina Istra d.d. (nominalne vrijednosti 210 milijuna eura) i Agrokora d.d. (nominalne vrijednosti 130 milijuna eura). Obveznicama Bina Istre trguje se na domaćem i stranom tržištu dok se obveznicama Agrokora trguje isključivo na stranom tržištu. Također, tijekom 2003. nekoliko je društava uspostavilo programe komercijalnih zapisa (Podravka d.d., Lura d.d., Atlantic d.d.), dok je Pliva obnovila domaći program komercijalnih zapisa. Povećanje plasmana komercijalnih zapisa bi mogla biti najava skorih dugoročnijih zaduženja na domaćem tržištu kapitala. Za očekivati je da će se razvojem tog segmenta tržišta kapitala postepeno smanjivati udjel imovine mirovinskih fondova u obveznicama RH.

Tržište osiguranja u RH dobro je strukturirano, kako po broju tako i po ponudi usluga. Na tržištu osiguranja danas djeluju 23 društva⁸. Udio pet najvećih odnosno deset najvećih u fakturiranoj premiji u stalnom je opadanju, a disperzija ukupno fakturirane premije na veći broj društava pozitivno se održava na tržišno natjecanje. Ulazak novih društava za osiguranje na tržište, i s gledišta pogodnosti za korisnike usluga, stvara uvjete za poboljšanje izbora i kvalitete usluga te snižavanje cijena usluga na razinu koja postaje prihvatljiva većem broju potencijalnih korisnika usluga.

Politika osobnih dohodaka trebala bi osigurati da njihov rast bude manji od rasta BDP-a i proizvodnosti rada. Time će se poboljšati konkurentnost gospodarstva i ujedno ojačati investicijski potencijal. Dosadašnji trendovi upućuju na rast nominalne prosječne bruto plaće u ekonomiji 4,5%, a realne 3,0%, što je ispod nominalnog rasta BDP-a (6,5%).

Stvaranje povoljnog okruženja za **strana ulaganja** jedan je od prioriteta VRH što se između ostaloga odražava i u aktivnostima usmjerenim na uklanjanje administrativnih prepreka⁹. Također, ovome će uvelike doprinijeti unaprjeđenje sudstva usmjereno na efikasniju zaštitu vlasničkih i vjerovničkih prava te na omogućivanje brže uknjižbe u zemljišne knjige. Osnovana je Agencija za poticanje ulaganja i izvoza koja će potencijalnim ulagačima na jednom mjestu moći dati sve potrebne informacije i tehničku podršku za ulaganja u RH.

Do sada je većina stranih izravnih ulaganja bila usmjerena u nekoliko velikih privatizacijskih projekata posebice u sektorima telekomunikacija, farmaceutske industrije i bankarstva.

U prva dva tromjesečja 2003. godine izravna strana ulaganja od 990,65 mil USD su prešla ukupna izravna strana ulaganja u 2002. od 980,51 mil USD te se očekuje njihov oporavak i dostizanje razine iz 2001. godine, odnosno daljnji značajan rast. Premda je na ovom području RH bolja od nekih država srednjoistočne Europe, izravna strana ulaganja još uvijek nisu zadovoljavajuća te je potrebno i nastaviti s ubrzanim donošenjem mjera za njihov poticaj.

3.2. Prioriteti na području dostizanja djelotvornog tržišnog gospodarstva

Radi što učinkovitijeg ostvarivanja srednjoročnih i dugoročnih gospodarskih ciljeva, te uspostave djelotvornog tržišnog gospodarstva, potrebno je da mjere koje će se u narednom razdoblju donositi budu usmjerene na:

- zadržavanje stabilnog makroekonomskog okvira uz osiguravanje preduvjeta za nastavak održivog rasta i razvoja privrede kako bi se u slijedećih desetak godina BDP po glavi stanovnika udvostručio u odnosu na 2003. godinu,
- unaprjeđenje održivosti javnih financija,
- daljnju liberalizaciju cijena,
- daljnju liberalizaciju trgovine uz jačanje poticanja ulaganja i izvoza,
- uklanjanje administrativnih prepreka za poduzetništvo i ulaganja,
- nastavljanje i pojačavanje restrukturiranja, privatizacije i reforme privrede i neprivrede s naglaskom na izvoznu orijentaciju,
- jačanje efikasnosti pravne države,
- snažnije poticanje razvoja financijskog sektora.

⁸ od kojih se 4 društva bave isključivo životnim osiguranjima, 6 društava poslovima neživotnih osiguranja, dok se 13 društava bave poslovima životnih i neživotnih osiguranja.

⁹ Npr. olakšavanje dobivanja poslovnih i radnih viza za strance, brža registracija poduzeća, pomoć pri nabavljanju poslovnih prostorija i zemljišta, brže dobivanje građevinskih dozvola, itd.

To zahtijeva osiguravanje dosljednog ostvarivanja sljedećih prioriteta:

- **Očuvanje stabilnosti cijena i tečaja.** Niski rast cijena (oko 2%) i dalje će biti pod utjecajem stabilnog tečaja kune prema euru i niskog rasta cijena u glavnim industrijskim državama koje su ujedno i najvažniji trgovački i financijski partneri Hrvatske.
- **Obuzdavanje rasta vanjskog duga** ograničavanjem prekomjernog zaduživanja bankarskog sektora u inozemstvu, uvažavajući pritom maksimalno potrebe realnog sektora za kreditiranje razvoja i posebice izvoznih poslova.
- **Rasterećivanje gospodarstva smanjivanjem udjela opće države u BDP-u** (na 48,7% u 2004.). Do 2010. godine udio države u BDP-u trebao spustiti na oko 40%.
- **Zaustavljanje trenda rasta i smanjivanje javnog duga**, kako inozemnog, tako i domaćeg, što se najučinkovitije postiže nastavkom politike smanjivanja udjela državnih rashoda u BDP-u i rezultirajućim smanjenjem proračunskog deficita.
- **Preusmjeravanje na veće zaduživanje države na domaćem tržištu** radi razvijanja domaćeg financijskog tržišta i smanjivanja vanjske izloženosti usprkos većem trošku zaduživanja.
- **Zaustavljanje rasta deficita tekućeg računa bilance plaćanja**, odnosno uspostavljanje vanjske ravnoteže te posljedično smanjenje potrebe za daljnjim zaduživanjem.
- **Uravnoteženje proračuna opće države** s ciljem spuštanje deficita ispod 3% BDP-a do kraja 2006. (cilj je u 2004. godini deficit opće države smanjiti na 2,9% BDP-a, a deficit središnje države na 0,7%). Radi neophodnosti zatvaranja konstrukcije financiranja proračunskog deficita, predviđena je privatizacija nekih značajnijih javnih poduzeća, s time da bi bilo prijeko potrebno po toj osnovi ostvariti i veće prihode od planiranih 3 milijarde kuna. Alternativno, trebalo bi razmotriti mogućnost ostvarivanja većih prihoda temeljem koncesija za značajnije cestovne projekte.
- **Daljnja racionalizacija i smanjivanje državne potrošnje**
- **Ograničavanje volumena ukupnih izdataka za plaće iz državnog proračuna** koji ne bi smio premašiti razinu iz 2003. godine. Mogućnost porasta nominalne prosječne mjesečne plaće treba potražiti u smanjenu broja zaposlenih i uštedama rashoda na materijale, usluge i neproduktivne investicije.
- **Podizanje učinkovitosti ubiranja prihoda države i borbu protiv sive ekonomije**
- **Intenziviranje restrukturiranja privrede i ubrzan nastavak pripreme, odnosno realizacije, privatizacije državnog portfelja.** Privatizacijske prihode usmjeriti isključivo u infrastrukturne investicije, investicije u znanje i tehnologiju i podršku poduzetništvu. Privatizirati: preostala neprivatizirana 24 društva iz portfelja Hrvatskog fonda za privatizaciju; restrukturirana poduzeća u brodogradnji te sektorima agroindustrije i metalske industrije; Hrvatsku poštansku banku i Croatia banku.
- **Ubrzano nastavljanje sređivanja i ažuriranja zemljišno-knjižnog stanja i usklađivanja gruntnice i katastra** sa stvarnim stanjem; pospješiti proces privlačenja stranih i domaćih investicija te privatizacije poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države.
- **Nastavak provedbe reforme pravosuđa** radi ostvarivanja efikasnije zaštite vlasničkih i vjerovničkih prava, ubrzavanje rješavanja privrednih sporova, jačanje zakonskog okvira za borbu protiv korupcije i organiziranog kriminala te omogućavanje brže uknjižbe u zemljišne knjige.

- **Jačanje poslovnog upravljanja i zaštita prava manjinskih dioničara**
- **Pojednostavljivanje administrativnih postupaka** vezanih za ulazak na i izlazak s tržišta, s posebnim naglaskom na ubrzavanje stečajnih postupaka i jačanje položaja vjerovnika, bržu registraciju poduzeća, pomoć pri nabavljanju poslovnih prostorija i zemljišta te brže dobivanje građevinskih dozvola.
- **Donošenje fiskalnih mjera za poticanje stranih i domaćih ulaganja** radi čim većeg rasterećivanja gospodarstva i oslobađanja dodatnog kapitala za ulaganja.
- **Ubrzano nastavljanje s razminiravanjem plodnog poljoprivrednog zemljišta** radi njegovog čim skorijeg korištenja u gospodarske svrhe.
- **Postupno napuštanje postojećeg sustava kontrole cijena** u skladu sa zakonima koji reguliraju posebna područja (pošta, željeznice, i sl.).
- **Daljnja liberalizacija vanjskotrgovinskih odnosa** sukladno međunarodnim obvezama (WTO, SSP, CEFTA, EFTA, bilateralni ugovori).
- **Poticanje veće akumulacije domaće štednje**
- **Nastavak reforme financijskog sustava** s posebnim naglaskom na utvrđivanje mjera za daljnje jačanje tržišta kapitala radi što većeg i učinkovitijeg usmjeravanja štednje u produktivna ulaganja.
- **Nastavak suradnje s međunarodnim financijskim institucijama i kreditnim agencijama** radi održavanja povoljnog kreditnog rejtinga na tržištu.

3.3. Sposobnost suočavanja s konkurentskim pritiscima i tržišnim snagama unutar EU

Sposobnost suočavanja s konkurentskim pritiscima i tržišnim snagama unutar EU predstavlja drugi gospodarski kriterij iz Kopenhagena, koji podrazumijeva sljedeće:

- *postojanje djelotvornog tržišnog gospodarstva, s dovoljnim stupnjem makroekonomske stabilnosti koji omogućava donošenje odluka u stabilnim uvjetima, s mogućnošću realnog predviđanja*
- *dovoljni raspoloživi resursi, uz prihvatljive troškove ljudskog i fizičkog kapitala, uključujući infrastrukturu (energija, telekomunikacije, transport) te obrazovanje i istraživanje*
- *stupanj do kojega vladina politika i zakonodavstvo utječu na konkurentnost putem trgovinske politike, politike konkurencije, državnih potpora, podrške malim i srednjim poduzećima*
- *stupanj trgovinske integriranosti zemlje s EU prije proširenja (obujam i struktura trgovinske uspostavljene razmjene)*
- *povećanja udjela malih i srednjih poduzeća u razmjeni s EU*

Jačanje sveukupne **konkurentnosti** gospodarstva RH¹⁰ je od presudne važnosti za uspješno pristupanje RH Europskoj uniji te u konačnosti njeno vlastito pozicioniranje na proširenom unutarnjem tržištu EU. Stoga, RH mora intenzivirati napore u poduzimanju mjera i aktivnosti kojima će se unaprijediti stupanj gospodarske integracije sa svojim ciljnim tržištima; razvijati bankarski sustav i financijsko tržište s ciljem njegovog postupnog integriranja u šira, regionalna tržišta; poticati ulaganja u infrastrukturu; razvijati ljudske resurse kroz poboljšanje njihovih kvalifikacija, promjene mentaliteta, povećanja mobilnosti radne snage, nastaviti reformu poljoprivredne politike i njeno postupno usklađivanje sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom; itd.

Nacionalno vijeće za konkurentnost je u rujnu 2003. godine izradilo prvo Godišnje izvješće o konkurentnosti Hrvatske - 2002. Ono upozorava da je dosadašnji gospodarski rast koji se temelji na domaćoj potrošnji i oporavku turizma neodrživ, te je stoga potreban snažan zaokret temeljen na investicijama u izvozno konkurentne djelatnosti te, u širem smislu, poboljšanju svih činitelja nacionalne konkurentnosti.

Trenutno su glavne **konkurentske prednosti** RH makroekonomska stabilnost, jednostavan i transparentan porezni sustav, konsolidiran bankarski sustav, povećan kapacitet prometne infrastrukture, jednostavno osnivanje poduzeća te relativna nezagađenost okoliša. S druge strane, među glavnim **konkurentskim slabostima** su neučinkovitost pravne regulative, javne uprave i pravosuđa; tehnološko zaostajanje, posebno u novim tehnologijama i standardima kvalitete; nedovoljno ulaganje u istraživanje i razvoj, posebno u poslovnom sektoru; neusklađenost obrazovnog sustava s potrebama gospodarstva; nedovoljno prisutno cjeloživotno učenje; nedovoljna osposobljenost menadžmenta za globalnu utakmicu; spori rast malih i srednjih poduzeća; nedovoljno razvijen socijalni dijalog te slabo razvijeno tržište kapitala.

EU je najvažniji vanjskotrgovinski partner RH, pri čemu je udio EU u ukupnom izvozu RH iznosi od 50 – 54%, a pri uvozu od 55 – 57% (od stjecanja neovisnosti do danas). Iako je udio EU u ukupnoj **vanjskotrgovinskoj razmjeni** RH stabilan, nije i zadovoljavajući¹¹. Među

¹⁰ Prema rang listi globalne konkurentnost za 2003. godinu, Svjetskog gospodarskog foruma, RH se nalazi na 53. mjestu (indeks rasta) od 102 analiziranih država, odnosno 62. mjestu (indeks mikrokonkurentnosti) od 95 analiziranih država.

¹¹ Npr., dok je Mađarska veći dio svog izvoza u 2001. ostvarila s državama članicama EU (77%) izvoz RH na tržište EU iznosio je 54,15% od ukupnog izvoza. Izvoz iz Republike Hrvatske od 1991. godine do kraja 2002.

državama članicama EU najznačajniji trgovinski partneri RH tradicionalno su: Italija, Njemačka, Austrija, Francuska, Velika Britanija, Grčka, Nizozemska i Belgija.

Tablica 1: Izvoz roba

		1999		2002	
		'000 USD	%	'000 USD	%
Ukupno	Ukupno	4.302.498	100,00	4.903.584	100,00
	EU	2.110.199	100,00	2.584.404	100,00
	% EU		49,05		52,70
Industrijski proizvodi	Ukupno	3.885.351	90,30	4.343.746	88,58
	EU	2.043.015	96,82	2.445.809	94,63
	% EU		52,58		56,31
Poljoprivredni proizvodi	Ukupno	417.147	9,70	559.838	11,42
	EU	67.184	3,18	138.595	5,36
	% EU		16,11		24,76

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 2: Uvoz roba

		1999		2002	
		'000 USD	%	'000 USD	%
Ukupno	Ukupno	7.798.641	100,00	10.722.045	100,00
	EU	4.414.546	100,00	5.983.253	100,00
	% EU		56,61		55,80
Industrijski proizvodi	Ukupno	7.103.061	91,08	9.722.624	90,68
	EU	4.101.221	92,90	5.535.769	92,52
	% EU		57,74		56,94
Poljoprivredni proizvodi	Ukupno	695.580	8,92	999.421	9,32
	EU	313.325	7,10	447.484	7,48
	% EU		45,05		44,77

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz navedenih podataka proizlazi da unatoč liberalizaciji trgovine, RH još uvijek nije dostigla zadovoljavajući stupanj integriranosti s tržištem EU. Nizak rast izvoza u proteklom razdoblju rezultat je prije svega sporih promjena strukture hrvatske prerađivačke industrije u kojoj dominiraju proizvodi radno intenzivne industrije odnosno proizvodi s velikim udjelom uvozne komponente i proizvodi s vrlo malim udjelom novododane vrijednosti. Glavni razlog tome je kašnjenje s učinkovitim mjerama gospodarske politike usmjerenim na restrukturiranje gospodarstva te se njihova primjena još uvijek nije značajnije odrazila na rezultate izvoza.

Značajnija promjena strukture hrvatskog izvoza u EU može se očekivati tek nakon što se u strukturi hrvatske prerađivačke industrije dogode promjene koje će rezultirati većim udjelom proizvoda kapitalno i tehnološki intenzivne industrije odnosno proizvoda s većim udjelom novododane vrijednosti.

---

godine je povećan za 1,4 milijardi USD ili za oko 38,8%, dok je uvoz u istom razdoblju povećan za 6,9 milijardi USD ili za 183,1%. U 1991. godini izvoz je iznosio 3,5 milijarde dolara, a 2002. godine 4,9 milijardi. U isto vrijeme, uvoz je 1991. iznosio 3,8 a u 2002. godini 10,7 milijardi dolara. Prema navedenim podacima, u Hrvatskoj izvoz po stanovniku iznosi oko 1100 USD dok u isto vrijeme u Sloveniji on dostiže razinu od oko 6000 USD, Češkoj Republici oko 4000 USD, Mađarskoj preko 3000 USD, itd. Manji izvoz po stanovniku od Hrvatske, u usporedbi s ostalim tranzicijskim zemljama imaju Poljska, Rumunjska i Bugarska.

Ohrabrujući je oporavak hrvatskog turizma kao jednog od glavnih izvoznih sektora gospodarstva¹². RH se opredijelila za razvoj kvalitetnog turizma na principima održivog razvoja, što podrazumijeva iznad svega očuvanje i zaštitu prirodnih i drugih resursa od značenja za razvoj turizma te daljnjeg razvoja i modernizacije infrastrukture i razvoja ljudskog kapitala u skladu s potrebama i ciljevima turizma. S tim je ciljem izrađena i Strategija razvoja hrvatskog turizma kojom su zacrtani prioriteti njegovog budućeg razvoja i u čijoj će realizaciji biti uključeni svi relevantni nacionalni i lokalni subjekti. Do 2004. očekuje se daljnje povećanje turističkog prometa za 3-5%.

Primjenom novog Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja (ZZTN) od 1. listopada 2003. kroz djelovanje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja želi se unaprijediti **zaštita slobodnog tržišnog natjecanja** te ostvariti sudjelovanje u razmjeni i natjecanju svih poduzetnika neovisno o njihovoj veličini i gospodarskoj snazi; osigurati odgovarajuća ponuda roba i usluga po konkurentnim cijenama; pospješiti racionalnost ulaganja, smanjiti troškove proizvodnje i prodaje uz poticanje inovacija razvoja proizvoda i usluga; te uspostaviti tržišni red koji doprinosi gospodarskom napretku i socijalnom blagostanju.

ZZTN štiti i potiče konkurenciju jer se primjenjuje na sve oblike sprječavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja na području RH - ili izvan nje ako imaju učinak u RH. ZZTN također regulira postupak za ocjenu pojedinog sporazuma, utvrđivanje zlorabe vladajućeg položaja poduzetnika na mjerodavnom tržištu, te nastanak i upis koncentracije poduzetnika.

Također, donošenjem Zakona o državnim potporama u ožujku 2003. započelo je postupno usklađivanje sustava **državnih potpora** sukladno obvezama iz SSP-a odnosno propisima EU. Na taj će se način postići potpuna transparentnost sustava, unaprijediti slobodno tržišno natjecanje te potaknuti rast konkurentnosti dijelova gospodarstva u kojima su trenutno prisutne državne potpore. RH već duže vrijeme vodi politiku ograničavanja državnih potpora, no država i dalje u neprimjerenom mjeri sudjeluje u transakcijama u gospodarstvu putem subvencija i poreza, pogodovanih ugovora i pružanja brojnih državnih jamstava. Najznačajnije državne potpore nalaze se u sektoru poljoprivrede, ribarstva i šumarstva te u brodogradnji. Od 1. siječnja 2003. godine primjenjuje se Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu¹³. Ustrojavanje Upisnika poljoprivrednih gospodarstava u uskoj je vezi s provedbom reforme sustava potpore u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu.

Nadalje, državne potpore na području srednjih i malih poduzeća potrebno je uskladiti s onima iz EU. Hrvatska je za sada kao regionalnu komponentu poticanja razvoja srednjih i malih poduzeća u nerazvijenim krajevima, uključila samo područja od posebne državne skrbi¹⁴. Osim usklađivanja sustava propisima EU, ukidanje ili prenamjena, dugoročni cilj RH u ovom segmentu je njihovo smanjivanje.

Tranzicijom hrvatskog gospodarstva u tržišno gospodarstvo, poduzetništvo, odnosno razvoj **malog i srednjeg gospodarstva**, postalo je jedan od ključnih temelja i pokretača cjelokupnog razvoja društva te je prilagodbom tržištu održalo razvoj i dokazalo sposobnost za transformaciju svjetskim tržišnim kretanjima. Stoga se razvoju malog i srednjeg gospodarstva¹⁵ pridaje velika pažnja u razvojnim planovima i programima VRH. Tako se pojednostavljenjem i ubrzanjem registracije malih i srednjih poduzeća, njihovim povoljnijim

¹² koji prema nekim procjenama danas dostiže oko 1/4 BDP-a uzimajući u obzir neposredne i posredne prihode pri čemu treba naglasiti teškoće procjene posrednih prihoda.

¹³ Područje poljoprivrede je izuzeto iz odredbi o državnim potporama koje obuhvaća SSP.

¹⁴ U EU sa kao regionalna komponenta uvažava i područje gdje je nezaposlenost izrazito niska, odnosno ispod državnog prosjeka.

¹⁵ Prema procjenama projekta Global Entrepreneurship Monitor - Globalni monitor poduzetništva (GEM) 2002., najveća ograničenja poduzetništvu su niska razina izdvajanja u obrazovanje, visoko porezno opterećenje novih poduzeća te neefikasno tržište rada sa visokim troškovima prilagođavanja zaposlenih zahtjevima proizvodnje.

financiranjem¹⁶, te poreznim olakšicama za samozapošljavanje i ulazak u poduzetništvo potiče se jačanje malog i srednjeg poduzetništva¹⁷. Kao posljedica uvođenja poticajnih mjera, u malom i srednjem poduzetništvu i obrtu je otvoreno oko 40.000 novih radnih mjesta.

Malo i srednje gospodarstvo trenutno čini 99,6% svih gospodarskih subjekata i zapošljava 66% svih zaposlenih u gospodarstvu te sudjeluje sa 45-50% u BDP i oko 60% u izvozu RH.

Tablica 3: Udio malih i srednjih poduzeća:

MSP	broj	udio u broju	zaposleni	udio u zapošljavanju (%)
obrt	100.532	61,8	241.714	23,7
zadruga	795	0,5	4.293	0,4
mikro	49.534	30,4	116.431	11,4
mala trg. društva	9.561	5,8	140.602	13,8
srednja trg. društva	1.845	1,1	167.336	16,4
ukupno SME	162.267	99,6	670.376	65,7
velika trg. društva	720	0,4	350.617	34,3
ukupno gospodarstvo	162.987	100,0	1.020.993	100,0

Izvori: DZS, FINA, HGK, HZZO, Obrtni registar i MOMSP. Podaci se odnose na stanje utvrđeno 30. lipnja 2003.

Kako će otvaranje i liberalizacija hrvatskog tržišta upravo najviše utjecati na malo gospodarstvo potrebno je stvoriti uvjete za što bezbolniju transformaciju subjekata malog gospodarstva novim uvjetima na tržištu, odnosno njegov čim veći izlazak na unutarnje tržište EU i regionalna tržišta. Ministarstvo za obrt, malo i srednje poduzetništvo provodi programe usmjerene na ostvarivanje tog cilja te je u svibnju 2003. VRH usvojila Program razvoja malog gospodarstva 2003.-2006. kojim je utvrđen čitav niz poticajne mjera. Program je najvećim dijelom usklađen s područjima razvoja malog gospodarstva definiranim u Europskoj povelji za malo gospodarstvo. Među identificiranim prioritetima su potpisivanje Povelje o malom gospodarstvu sa Europskom unijom i usklađenost strateških dokumenata o malom gospodarstvu s Europskom poveljom o malom gospodarstvu¹⁸.

Također, potrebno je poboljšanje on-line pristupa poduzetničkim informacijama i komunikacije sa sektorom malog gospodarstva, s ciljem postizanja brzog i efikasnog načina distribucije informacija vezanih za poduzetništvo¹⁹.

Pored veće gospodarske aktivnosti, daljnje smanjivanje nezaposlenosti i prilagodbe na području tržišta rada prvenstveno će ovisiti o **povećanju prilagodljivosti tržišta rada** i mobilnosti radne snage, efikasnijem posredovanju pri zapošljavanju, lakšem pristupu informacijama te suzbijanju sive ekonomije. Ostvarene promjene u radnom zakonodavstvu usmjerene su na fleksibilizaciju tržišta rada, što je i jedno od područja djelovanja Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja, dok se od reforme obrazovanja i znanosti očekuje da dugoročno poveća vrijednosti ljudskog kapitala.

¹⁶ krediti, garancije, subvencioniranje kamata

¹⁷ U dvije godine odobreno 1,8 milijardi kuna poduzetničkih kredita, do kraja 2003. godine se planira odobriti još 3,4 milijarde kuna.

¹⁸ Svrha potpisivanja Povelje o malom gospodarstvu s Europskom unijom je preuzimanje obaveze primjene načela Europske unije za stvaranje povoljnog okruženja za razvoj malog poduzetništva.

¹⁹ Ovo uključuje, pored on-line dobivanje savjeta što je već sada omogućeno, ispunjavanje zahtjeva i prijava, te ostale vrste elektronskog poslovanja.

S gledišta malog i srednjeg gospodarstva, područja u koja je potrebno uložiti puno veće napore su uvođenje nastavnih programa s tematikom poduzetništva u osnovno i srednjoškolsko obrazovanje kako bi se poduzetnička kultura isticala od najranije dobi te razvijanje specijalizirane školske programe za srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje iz područja poduzetništva.

RH je započela s ubrzanom izgradnjom i modernizacijom **infrastrukture** koja u prethodnom razdoblju nije bila dostatna za ostvarivanje željenog stupnja razvitka, odnosno gospodarskog rasta, pogotovo imajući u vidu ujednačen regionalni razvitak. Na području liberalizacije cijena, otpočela je njihova liberalizacija osnivanjem posebnog regulatornog tijela, Vijeća za regulaciju energetske djelatnosti koje je zaduženo za regulaciju cijena. Deregulacija, privatizacija te daljnji razvoj energetike, prijevoza i komunikacija na tržišnim principima presudni su za jačanje konkurentnosti gospodarstva i poticanje njegove integracije s unutarnjim tržištem EU, ali i regionalnih tržišta, stvarajući preduvjete za brži razvoj privatnog sektora i privlačenje stranih izravnih ulaganja. Međutim, restrukturiranje ovih sektora vjerojatno će dovesti i do negativnih učinaka na zaposlenost te je potrebno utvrditi kompenzacijske mjere.

U sklopu **liberalizacije energetskih tržišta** i pripreme Hrvatske za sudjelovanje u EU energetskom tržištu, u veljači 2003. potpisan je Memorandum o razumijevanju o uspostavi regionalnog tržišta električne energije u jugoistočnoj Europi (REM). Time su prihvaćene obveze liberalizacije energetskog tržišta te se procjenjuje da će potpuno otvaranje tržišta biti moguće do 2007. godine.

Pojedinačni ciljevi identificirani su u Strategiji energetskog razvitka RH²⁰ i usklađeni su s ciljevima EU na području energetike. Iskustvo u uspostavi jedinstvenog energetskog tržišta u EU pokazuje da uspostava tržišnih odnosa u sektoru povećava njegovu učinkovitost. U 2003. godini je osnovan Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost²¹.

Strategija prometnog razvitka RH predstavlja dugoročni razvojni dokument **prometnog sustava** za razdoblje od 1998. do 2010. g. s ciljem uključivanja u prometne tokove Europe. Za ostvarenje ciljeva prometnog razvitka u cestovnom prometu, VRH, na temelju ovlaštenja iz Zakona o javnim cestama, donijela je Program građenja i održavanja javnih cesta za razdoblje od 2001. do 2004. godine koji se realizira godišnjim planovima građenja i održavanja Hrvatskih autocesta d.o.o. za ceste visoke razine usluga, Hrvatskih cesta d.o.o. za ostale državne ceste i županijskih uprava za ceste kad se radi o županijskim i lokalnim cestama. Strategijom i navedenim Programom predviđena su godišnja izdvajanja od 5% BDP-a za razvitak svih vidova prometa, od čega na izdatke cestovne infrastrukture otpada 40% ili 2% BDP-a.

Tijekom 2003. nastavilo se, ali i na određenim dionicama i završilo, s izgradnjom ključnih cestovnih prometnih pravaca na dionicama Zagreb-Goričan, Rupa-Rijeka-Žuta Lokva i Zagreb-Split.

Pomorsko brodarstvo potpuno je privatno, izuzev putničkog brodarstva "Jadrolinija" čiji je primarni zadatak povezivanje otoka s obalom, te je izloženo konkurenciji na svjetskom tržištu.

---

²⁰ To su: kvalitetna i sigurna opskrba potrošača energijom, povećanje energetske učinkovitosti, diverzifikacija energenta i izvora, upotreba obnovljivih izvora, realne cijene energije, razvitak energetskog tržišta i poduzetništva te zaštita okoliša.

²¹ Sredstva Fonda, prikupljeni od naknada onečišćivača i korisnika okoliša, naknada na opterećivanje okoliša i posebne naknade za okoliš na vozila na motorni pogon, pored ostalog, koristiti će se za ublažavanje klimatskih promjena, poticanje korištenja obnovljivih izvora energije, poticanje održive gradnje te poticanje čistijeg transporta.

Osnivanjem četiri Lučke uprave razdvojena je funkcija upravljanja od funkcije bavljenja komercijalnim djelatnostima u lukama unutarnjih voda čime su stvoreni preduvjeti za obavljanje lučkih djelatnosti na principu tržišnog gospodarstva i jednak tretman svih korisnika lučkih usluga. Osnovana je Agencija za gospodarenje plovnim putovima.

Ministarstvo pomorstva, prometa i veza je ulagalo u obnovu flote radi poboljšanja tehnoloških uvjeta u cilju prilagodbe društva i poboljšane konkurentnosti unutar EU. Izvršena je privatizacija brodarstva.

Croatia Airlines, zračne luke i Hrvatska kontrola zračne plovidbe (HKZP) u djelomičnom su odnosno potpunom vlasništvu države. Uz prethodno ispunjavanje zakonskih pretpostavki omogućeno je svim budućim pravnim subjektima ravnopravno sudjelovanje u tržišnom natjecanju.

Na prometne učinke i poslovni rezultat hrvatskog nacionalnog prijevoznika Croatia Airlines uvelike su utjecali i izrazito nepovoljni efekti svjetske zrakoplovne krize. Unatoč tomu, 2002. godina završena s četverostruko manjim gubitkom u odnosu na 2001. godinu, zabilježena je i veća operativna dobit, a financijski troškovi i dalje su se najvećim dijelom odnosili na planirane rashode oko projekta obnove flote²². Kako je i predviđeno planom poslovanja, nastavljeno je ulaganje u flotu i razvoj kompanije, gradnja cjelovitoga informatičkoga i telekomunikacijskoga povezivanja, poboljšana je iskoristivost zrakoplova i proizvodnost rada, a uz dodatnu racionalizaciju poslovanja ostvareni su visoki tržišni zahtjevi zadržavanjem svih postojećih odredišta redovitog prometa.

Za 2003. godinu Croatia Airlines je ponovno postavila visoki cilj na području rasta prometa s planiranim povećanjem broja putnika za 11 posto i tereta za 3 posto uz angažiranje na više područja razvoja unutarnjih sustava i paralelno promišljanje bliže budućnosti te zahtjevnih razvojnih programa. Planske smjernice poslovanja teže ostvarenju visokih tržišnih ciljeva, zadržavanjem svih postojećih odredišta redovitog prometa uz povećanje udjela na tržištu te zadovoljavanjem pojačane turističke potražnje.

Hrvatsko gospodarstvo na području **informacijske i komunikacijske tehnologije** u potpunosti je privatizirano i posluje uspješno, a nekoliko većih, te više srednjih i manjih tvrtki njeguje inovativnost, što je bitna pretpostavka za razvoj novih proizvoda i usluga. Tom gospodarstvu nisu potrebni posebni uvjeti niti sredstva, već snažne opće mjere za poticanje poduzetništva, te omogućavanje povoljnih i stabilnih uvjeta poslovanja u što kraćem roku.

Nositelj koncesije za telekomunikacijske usluge u nepokretnoj mreži su Hrvatske telekomunikacije d.d. koje su obvezne najkasnije do 1. siječnja 2005. godine omogućiti drugim operatorima i davateljima usluga pristup svojoj izdvojenoj lokalnoj petlji, te pružiti usluge prenosivosti broja i predodabira operatora. U pokretnoj telekomunikacijskoj mreži na hrvatskom su tržištu trenutačno prisutna dva operatora HT mobilne komunikacije d.o.o. i VIPnet d.o.o. Nacionalno regulatorno tijelo za telekomunikacije je Hrvatska agencija za telekomunikacije, koja je samostalna²³, neprofitna i neovisna pravna osoba s javnim ovlastima.

Hrvatsko telekomunikacijsko tržište sposobno je za liberalizaciju i dinamičan razvoj bez opterećenja državnog proračuna. To dokazuju tehnološka razina telekomunikacijske mreže i razina stručnog znanja u trenutku privatizacije, dinamičan razvoj pokretne mreže u

---

²² U 2002. godini, u putničkom prometu zabilježeni su rekordni rezultati - prevezeno je 1,322.284 putnika, odnosno 6,4 posto više nego 2001. godine, najviše u povijesti tvrtke. Porast broja putnika zabilježen je na domaćim i međunarodnim letovima.

²³ Za svoj rad Agencija odgovara Hrvatskom saboru.

konkurenciji dva operatora s više od 600 novozaposlenih te brzina difuzije Interneta u akademskoj zajednici.

Iako korištenje Interneta raste dnevno, ono još uvijek nije zadovoljavajuće. Razlozi su prvenstveno u cijeni računalne i telekomunikacijske opreme i usluga, ali i u još uvijek neriješenom sustavnom povezivanju osnovnih i srednjih škola te nedostatku nacionalnih sadržaja koji bi potaknuli uporabu Interneta.

U mnogim državnim institucijama i javnim službama izvedeni su informacijski sustavi sa bazama podataka čije bi povezivanje, umrežavanje i odgovarajućom legislativom poduprta uporaba značajno unaprijedilo poslove uprave i rad javnih službi, te omogućilo postupnu izgradnju elektroničke uprave.

Konkurentnost gospodarstva je u neposrednoj vezi s **znanstvenom i inovacijskom politikom**. Nacionalna znanstvena politika se zasniva na ciljevima i mjerama iz Strategije razvitka RH "Hrvatska u 21. stoljeću" - Znanost koja je usvojena u srpnju 2003. i u kojoj su naznačene mogućnosti za integriranje znanosti i tehnologije RH u Europski istraživački prostor.

Tehnolojska politika je utvrđena Programom hrvatskog inovacijskog tehnolojskog razvitka (HITRA) kojega je VRH usvojila još u travnju 2001. Svrha Programa HITRA je stvaranje učinkovitog nacionalnog inovacijskog sustava stalnim promicanjem utvrđenih strateških ciljeva.

Uključivanje sustava znanosti i tehnologije RH u Europski istraživački prostor odvija se u sklopu tehničke pomoći CARDS, programa TEMPUS, EUREKA, COST i dr. te u okviru bilateralnih i multilateralnih suradnji s državama EU i srednjoistočne Europe.

Kako bi se do 2006. dostigla razina ulaganja u razvijenim europskim zemljama, ciljevi znanstvene politike RH, u srednjoročnom razdoblju, usmjeriti će se na postupno povećavanje godišnjih proračunskih i izvanproračunskih ulaganja u znanost, informacijsko-komunikacijsku infrastrukturu te za potporu organiziranju/osnivanju institucija koje promiču istraživanje i tehnološki razvoj u industriji. Također, potrebno je ukloniti nedovoljnu povezanost realnog gospodarstva i znanosti stvaranjem strateškog partnerstva između sveučilišta, javnih instituta i gospodarstva, te poticati stvaranje istraživačkih i razvojnih jedinica u gospodarstvu.

Visok obrazovanje nije dostatno učinkovito i usklađeno s potrebama budućeg tržišta informatičke dobi čiji se razvoj zasniva na znanju. Isto se odnosi i na područje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.

3.4. Prioriteti na području podizanja razine sposobnosti suočavanja s konkurentskim pritiscima i tržišnim snagama unutar EU

Jačanje konkurentnosti gospodarstva jedan je od glavnih strateških ciljeva gospodarske politike čiji je značaj porastao napretkom RH u procesu pridruživanja Europskoj uniji, odnosno postupnom integracijom s njenim unutarnjim tržištem. Strateško pozicioniranje hrvatskog gospodarstva kao konkurentnog gospodarstva, u okvirima unutarnjeg tržišta EU, ali i u regionalnim i globalnim okvirima, presudno je ne samo za budući prosperitet kroz gospodarski rast i razvoj već i za općenito uspješno članstvo u Europskoj uniji.

Stoga, je izuzetno važno da se gospodarske mjere koje će se u narednom razdoblju donositi radi podizanja razine sposobnosti suočavanja s konkurentskim pritiscima i tržišnim snagama unutar EU, odnosno općenitog podizanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva, proizlaze iz provedbe sljedećih prioriteta:

- **Diversifikacija izvozne ponude i daljnje poticanje izvoza** kao izvora rasta BDP-a te postupno smanjenje osobne potrošnje posebice u dijelu u kojem se zadovoljava iz uvoza.
- **Ubrzanje strukturnih promjena prerađivačke industrije** koje bi trebale rezultirati većim udjelom proizvoda kapitalno i tehnološki intenzivne industrije odnosno proizvoda s većim udjelom novododane vrijednosti te time pozitivno utjecati na rast izvoza.
- **Promicanje aktivne politike i prava zaštite tržišnog natjecanja** kako bi se spriječila, odnosno otklonila, zlouporaba monopolističkog položaja te potaknula konkurencija na tržištu te jačanje institucionalne sposobnosti i operativne djelotvornosti Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja
- **Temeljenje državnih potpora na jasno utvrđenoj politici razvoja** usvojenoj u obliku višegodišnjeg programa koja se provodi putem godišnjih državnih proračuna. Stoga, bitno je daljnje smanjenje i preoblikovanje²⁴ državnih potpora uz daljnje insistiranje na njihovoj transparentnosti što je potrebno zbog nenarušavanja slobodnog tržišnog natjecanja i obuzdavanja rasta državne potrošnje, a time i fiskalnog opterećenja hrvatskog gospodarstva.
- **Smanjivanje državnih potpora u poljoprivredi** sukladno preuzetim WTO obvezama prema kojima se u razdoblju od 2000. do 2004. godine moraju smanjiti za 20% u odnosu na ishodišno razdoblje tako da 2004. godine one ne prelaze 134 milijuna EUR.
- **Promicanje i stvaranje povoljnog okruženja za otvaranje novih poduzeća, posebno mikro, malih i srednjih poduzeća** kako bi se povećao udio malog gospodarstva u ukupnom BDP-u.
- **Potpisivanje Povelje o malom gospodarstvu sa Europskom unijom** radi preuzimanja načela Europske unije za stvaranje povoljnog okruženja za razvoj malog poduzetništva edukaciju postojećih poduzetnika i poticanje poduzetničke kulture među mladima.
- **Dosljedna provedba Programa razvoja malog gospodarstva 2003.-2006.** sukladno u njemu utvrđenih srednjoročnih strateških ciljeva i s ciljem povećanja sposobnosti segmenta malog gospodarstva da izdrži konkurentni pritisak i iskoristi prednosti i mogućnosti koje će nastati daljnjom liberalizacijom trgovine i integracije u unutarnje tržište EU. Iskustva u EU su pokazala da je u cilju što bolje prilagodbe razvoja malog gospodarstva te uspješnosti provedbe navedenog Programa potrebno kontinuirano analizirati i prilagođavati poticajne mjere.
- **Daljnja izgradnja zakonskih okvira za efikasnu deregulaciju i privatizaciju infrastrukture.** U skladu s potrebama gospodarskog razvitka, a imajući u vidu ujednačen regionalni razvitak, treba nastaviti izgradnju i modernizaciju infrastrukture.
- **Operacionalizacija Strategije razvoja hrvatskog turizma** uz uključivanje svih relevantnih sudionika.
- **Operacionaliziranje Strategije energetskega razvitka RH** s posebnim naglaskom na utvrđivanje energetske politike na područjima kao što su: utvrđivanje jasnih rokova za restrukturiranje sektora te uklanjanja negativnih posljedica, priprema za sudjelovanje u jedinstvenom energetskega tržištu (usvajajući novi *acquis* EU), unapređenje energetskega mreža radi stvaranja energetskega tržišta, povećanje učinkovitosti te poticanje uporabe obnovljivih izvora

---

²⁴ preispitivanjem i dugoročnijim strukturiranjem, posebice u poljoprivredi, ribarstvu i brodogradnji.

- **Dovršenje provedbe prve faze liberalizacije energetskeg tržišta** u 2004. usvajanjem provedbenih propisa, izdvajanjem Hrvatskog neovisnog operatora sustava i tržišta iz grupe Hrvatska elektroprivreda d.d. te utvrđivanjem i osiguravanjem transparentnog načina financiranja. U 2005. i 2006. godini prioriteti su utvrđivanje dinamike otvaranja tržišta, prelazak na normirani napon 230/400 V +6%,-10% te analiza učinaka provedbe paketa energetskeg zakona i provedbenih akata uz prijedlog njihove revizije.
- **Operacionaliziranje Strategije prometnog razvitka** pri čemu je važno da ulaganje proračunskih sredstava u prometni sektor bude usmjereno na infrastrukturne sadržaje koji će potaknuti gospodarski rast i osigurati povrat uloženi sredstava te dugoročnu profitabilnost izgrađenog sadržaja. U prometnoj strategiji predviđena su ulaganja u promet od 5% BDP-a.
- **operacionalizacija nacionalnog strateškog plan razvitka do 2010. godine Hrvatske kontrole zračne plovidbe** koji predviđa daljnji razvoj raspoloživih kapaciteta sukladno potrebama zračnog prometa i obvezujućim propisima o sigurnosti.
- **Utvrđivanje snažnih mjera za poticaj razvoja na području informacijske i komunikacijske tehnologije** omogućavanjem povoljnih i stabilnih uvjeta poslovanja. Potrebno je povezivati i umrežavati informacijske sustave državnih institucija i javnih službi čime bi se značajno unaprijedili poslovi uprave i rad javnih službi te omogućila postupna izgradnja elektroničke uprave. U obrazovnom sustavu, nužno je povećati dostupnost Interneta sustavnim povezivanjem osnovnih i srednjih škola.
- **Uspostavljanje liberaliziranog telekomunikacijskog tržišta** sukladno europskom modelu, za koje će se dio proizvoda i usluga istraživati, razvijati i proizvoditi u zemlji. Treba izgrađivati jeftinu, brzu i sigurnu infrastrukturu stvaranjem informacijskog i telekomunikacijskog tržišta na načelima konkurencije, poticanja istraživanja, razvoja i proizvodnje informacijske i komunikacijske opreme i usluga, te privlačenja novih poduzeća s područja visokih tehnologija.
- **Nastavak provedbe Programa hrvatskog inovacijskog tehnološkog razvitka HITRA** sa svrhom stvaranja učinkovitog nacionalnog inovacijskog sustava stalnim promicanjem utvrđenih strateških i dugoročnih ciljeva.
- **Usmjeravanje i postupno povećavanje godišnjih proračunskih i izvanproračunskih ulaganja u znanost, informacijsko-komunikacijsku infrastrukturu** kako bi se do 2006. dostigla razina ulaganja u razvijenim europskim zemljama. S obzirom na nedovoljnu povezanost realnog gospodarstva i znanosti u okviru ovog cilja prvenstveno će se dati prednost znanstvenoistraživačkim projektima čiji se rezultati primjenjuju u gospodarstvu.
- **Poticanje stvaranje strateškog partnerstva između sveučilišta, javnih instituta i gospodarstva** te stvaranje istraživačkih i razvojnih jedinica u gospodarstvu.
- **Jačanje učinkovitosti visokog obrazovanja** te usmjeriti obrazovanja prema informatičkom društvu kroz povećanje ulaganja u razvijanje informatičke i digitalne pismenosti.
- **Inoviranje nastavnih planova i programa na području strukovnog obrazovanja i osposobljavanja**
- **Usklađenost politike plaća s rastom BDP-a i proizvodnosti rada** s ciljem poboljšanja konkurentnosti gospodarstva i jačanja ulagačkog potencijala.

- **Provedba Nacionalnog akcijskog plana zapošljavanja** s posebnim naglaskom na promoviranje prilagodljivosti i mobilnosti na tržištu rada, promoviranje razvoja ljudskog kapitala i cjeloživotnog učenja, pretvorba rada u sivoj ekonomiji u legalno zaposlenje te suočavanje s nejednakostima u zapošljavanju na regionalnom nivou.
- **Smanjenje poreznog opterećenja gospodarstva, a posebice novih poduzeća**
- **Smanjivanje troškova prilagođavanja zaposlenih zahtjevima proizvodnje**

4. KRITERIJI IZ MAASTRICHTA

Unatoč činjenici da ispunjavanje kriterija iz Maastrichta ne predstavlja uvjet ulasku RH u EU ne treba zaboraviti da sve nove članice imaju obvezu ispuniti navedene kriterije u roku od dvije godine nakon ulaska. Cilj ispunjavanja ovih kriterija je stvoriti stabilne makroekonomske uvijete za prihvaćanje zajedničke valute te ostvarivanje realne konvergencije tj. postupnog približavanja razine dohotka po stanovniku države. Budući da kriterije iz Maastrichta nije moguće postići u kratkom vremenu te kako uvijek postoji opasnost neočekivanih i naglih šokova i preokreta posebnu pozornost treba pridodati i ovim kriterijima te ih, sukladno njihovoj važnosti za gospodarstvo i pratiti.

Prema fiskalnim projekcijama za razdoblje 2003 - 2007. g., ciljani **proračunski deficit opće države** od 3% BDP-a projiciran je za 2004. godinu.

U tablici 4 prikazana je projekcija deficita državnog proračuna u skladu s metodologijom koju propisuje MMF (GFS 1986).

Tablica 4: Deficit državnog proračuna prema metodologiji GFS 1986

GFS 1986	2002.	2003.*	2004.**	2005.**	2006.**	2007.**
Udio u BDP-u, %	-4,8	-4,6	-2,9	-2,4	-2,2	-1,9

* plan

** projekcija

izvor: Ministarstvo financija

Iz tablice je evidentna tendencija smanjenja proračunskog deficita u srednjoročnom razdoblju, što je u skladu s nastavkom procesa fiskalne discipline i smanjenja udjela države u BDP-u.

Važno je naglasiti da je Stand-by aranžman s MMF-om iznimno doprinio jačanju fiskalne odlučnosti i vjerodostojnosti u provedbi razborite fiskalne politike. U okviru spomenutog aranžmana s MMF-om, procjenjuje se nastavak smanjenja fiskalnog deficita na 4,6% BDP-a u 2003. g., odnosno 2,9% BDP-a u 2004. g. Zadovoljavanje Maastricht-kriterija u pogledu budžetskog deficita od 3% BDP-a, prema projekcijama Ministarstva financija, očekuje se već 2004. g.

Sukladno kriterijima iz Maastrichta, maksimalno dopušteni **udio javnog duga u BDP-u** jest 60%. U tablici 10 dajemo pregled stanja duga države, uključujući izdane državne garancije te dug HBOR-a.

Tablica 5: Ukupni javni dug:

u milijunima kuna

	XII / 2002	VI / 2003	IX / 2003.
1. Vanjski dug države	41.563,7	44.896,7	46.180,8
2. Unutarnji dug države	29.891,8	33.476,3	32.866,0
3. Garancije	15.105,4	14.349,3	14.442,7
4. HBOR	3.769,1	3.677,5	3.870,7
5. Ukupni dug države (1+2+3+4)	90.330,0	96.399,8	97.360,2
6. Udio duga u BDP-u, %	51,2	50,8	51,3

izvor: Ministarstvo financija

Udio hrvatskog javnog duga u BDP-u pokazuje relativno velik otklon od graničnih 60%, i to usprkos Vladinim ambicioznim kapitalnim programima ulaganja u stanogradnju i cestovnu infrastrukturu koja se na takav način financirala tijekom protekle dvije godine.

Može se zaključiti da će nastavak fiskalne konsolidacije i politika smanjenja državnog deficita direktno utjecati i na smanjenje udjela duga u BDP-u, u smislu pokrivanja fiskalnog manjka.

Temeljni cilj Hrvatske narodne banke je postizanje i **održavanje stabilnosti cijena**, te podupiranje gospodarske politike Republike Hrvatske ne dovodeći u pitanje ostvarivanje osnovnog cilja. Stopa inflacije, koja predstavlja temeljni cilj monetarne politike, bila je kontinuirano niska od listopada 1993. godine. U 2002. godini prosječna godišnja stopa rasta cijena na malo u Hrvatskoj je iznosila 2,2%, što je jednako prosječnoj inflaciji na području euro-zone. Zemlje članice EU s najnižom inflacijom u 2002. godini su bile Njemačka (1,3%), Belgija (1,6%) te Austrija (1,7%), Finska (2%), Švedska (2%) i Ujedinjeno Kraljevstvo (1,3%), što znači da je stopa inflacije u Hrvatskoj bila unutar granice dopuštene kriterijima konvergencije, koja iznosi 1,5 postotnih bodova iznad prosjeka tri zemlje članice EU s najnižom inflacijom (što u ovom slučaju iznosi $1,4\% + 1,5\% = 2,9\%$). Godišnja kumulativna stopa rasta cijena na malo u Hrvatskoj je u prvih osam mjeseci 2003. godine u odnosu na prvih osam mjeseci 2002. godine iznosila 1,4%, što je niže od inflacije na području euro-zone koja je iznosila 1,8%. Zemlje članice EU koje su imale najnižu inflaciju u tom razdoblju bile su Njemačka (0,9%), Austrija (1,0%) i Ujedinjeno Kraljevstvo (1,1%), što znači da je stopa inflacije u Hrvatskoj ponovo bila unutar dopuštene granice (što u ovom slučaju iznosi $1,0\% + 1,5\% = 2,5\%$). Valja također napomenuti kako je razina cijena u Hrvatskoj u 2002. godini iznosila 56% prosjeka EU-15²⁵, što je više nego u bilo kojoj drugoj tranzicijskoj zemlji (osim Slovenije u kojoj je razina cijena iznosila 65% prosjeka EU-15). Stoga se u budućnosti mogu očekivati relativno slabi cjenovni pritisci uzrokovani realnom konvergencijom.

Hrvatska narodna banka vodi **tečajnu politiku** upravljano plutajućeg tečaja, ograničavajući prekomjerne fluktuacije tečaja kune prema euru, ali bez ikakvih unaprijed određenih eksplicitnih granica. Međutim, promotri li se *ex post* kretanje tečaja kune prema euru od njegova uvođenja (početka 1999. godine), vidljivo je kako se on kreće u uskome rasponu u odnosu na prosječan tečaj tijekom tog razdoblja od -5,5% do +2,8%, što je unutar normalnih granica fluktuacije zadanih u ERM2. Uzevši u obzir dosadašnju tečajnu politiku, okvir za vođenje monetarne politike u Hrvatskoj kao i ukupno ekonomsko okruženje i perspektive, participiranje u tečajnom mehanizmu ERM2 za Hrvatsku ne bi trebalo u budućnosti predstavljati problem.

Hrvatsko tržište kapitala je još u ranoj fazi razvitka i teško je pronaći **dugoročnu kamatnu stopu** koja bi služila kao referentna veličina za praćenje konvergencije dugoročnih kamatnih stopa. Državne obveznice izdaju se na domaćem tržištu od 2001. godine, a postoji tek nekoliko izdanja korporativnih obveznica. Ipak, od 28. svibnja 2003. godine kunske državne obveznice s rokom dospeljeća od 5 godina uvrštene su u prvu kotaciju Zagrebačke burze. Njihov je prinos u početku iznosio 6,1%, da bi do kraja srpnja pao na 5,8%, što je za otprilike 1,5% više od prosječne razine dugoročnih kamatnih stopa u Njemačkoj (4,1%), Austriji (4,2%) i Ujedinjenom Kraljevstvu (4,5%), zemljama članicama EU s najnižom stopom inflacije u 2003. godini. Takva razina dugoročnih kamatnih stopa u Hrvatskoj nalazi se na granici zadovoljenja kriterija konvergencije.

---

²⁵ UN Economic Commission for Europe, 2003, "Summary Results of the ECP 2000: A note by the OECD Secretariat, Conference of European Statisticians Working paper br. 6

Prilog 1: Osnovni makroekonomski pokazatelji	2000.	2001.	2002.	
BDP:				
Nominalni BDP	u mil. kuna (tekuće cijene)	152.519	162.909	176.429
	u mil. kuna (stalne cijene, 1997.=100)	129.438	134.318	141.339
	u mil. US\$ (tekuće cijene)	18.427	19.536	22.436
	u mil. € (tekuće cijene)	19.976	21.811	23.820
<i>Realni rast BDP-a</i>	<i>u postotku</i>	2,9	3,8	5,2
Inflacija:				
Cijene na malo	godišnji prosjek	6,2	4,9	2,2
	u prosincu u odnosu na prosinac prethodne godine	7,4	2,6	2,3
Cijene proizvođača	godišnji prosjek	9,7	3,6	-0,4
	u prosincu u odnosu na prosinac prethodne godine	11,2	-3,1	2,3
Temeljna inflacija /1	godišnji prosjek	4,0	3,6	1,1
	u prosincu u odnosu na prosinac prethodne godine	4,6	1,7	1,2
Nezaposlenost:				
Registrirana nezaposlenost	godišnji prosjek	21,1	22,0	22,3
	u prosincu	22,3	22,8	21,3
Anketa o radnoj snazi (definicija Međunarodne organizacije rada - ILO)	godišnji prosjek druga polovica godine	16,1	15,8	14,8
		17,0	16,3	14,4
Odnosi s inozemstvom				
Saldo robne razmjene	u mil. €	-3.473	-4.579	-5.605
	u % BDP-a *	-17,4	-21,0	-23,5
Saldo tekućeg računa bilance plaćanja	u mil. €	-498	-810	-1.685
	u % BDP-a *	-2,5	-3,7	-7,1
Ukupan inozemni dug	u mil. €	11.865	12.831	14.743
	u % BDP-a *	60,0	57,9	68,4
	u % izvoza roba i usluga*	127,6	117,5	145,6
Inozemna izravna ulaganja	u mil. US\$	1.089	1.559	981
	u mil. €	1.180	1.741	1.041
	u % BDP-a *	5,9	8,0	4,4

¹⁾ Mjera temeljne inflacije se dobiva tako da se iz košarice za izračunavanje indeksa cijena na malo isključe cijene poljoprivrednih proizvoda i administrativno regulirane cijene (koje među ostalim uključuju naftne derivate i električnu struju), metodom nultog pondera.

* Izračunato na temelju vrijednosti u američkim dolarima.

Izvor: Hrvatska narodna banka